PÁLYÁZAT

„LEGYEN TERMÉSZETES…”

FENNTARTHATÓ TELEPÜLÉSEK, OKTATÁSI és SZOCIÁLIS INTÉZMÉNYEK a jövőért

„ Az élet azon a napon kezdődik, amikor belefogsz egy kertbe”

/kínai közmondás/

Intézményünk, az Erzsébethelyi Általános Iskola Békéscsaba egyik peremkerületének kertvárosi részén található. Lakótelep, sok embert összezsúfoló emeletes épületek nincsenek a környékünkön, jellemzőek a kerttel, udvarral rendelkező családi házak. Szerencsére, ezeket a kerteket művelik tulajdonosaik és ebbe a munkába bevonják gyermekeiket, unokáikat is. Igen sokrétű, több területet is felölelő programot hajtunk végre iskolánkban. Évente két alkalommal papírgyűjtést szervezünk. A használt elemek és sütőolaj gyűjtése is folyamatosan zajlik, Részt veszünk a „Te Szedd!”, a „SULIZSÁK” és egyéb értékmentő programokban. Plüssfigurákat gyűjtünk a kórház kis betegeinek és a jótékonysági ételosztáson megjelenő kicsiknek. Az újra felhasználás jegyében hirdettük meg a „Tízórait dobozban!” programunkat, amivel arra törekszünk, hogy az eldobható műanyagok helyett tartós csomagolóanyagban hozzák tanítványaink a tízórait.

Mégis azt emelem ki, ami tanítványaimnak és nekem is nagyon sokat ad: az iskolakertet.
2014-ben egy országos pályázat keretén belül lehetőségünk nyílt arra, hogy iskolakertet hozzak létre. Területünk nem volt hozzá, csak a tenni akarás és az elszántság. Az intézmény szomszédságában megüresedett lakóház kertjét szívességi használatra kaptuk meg. Bizony, kicsit alábbhagyott a lelkesedés, amikor közelebbről is megnéztük a nekünk szánt területet: embermagasságú építési törmelék-halmok, vadon és mindenhol burjánzó bokrok, egyenetlen talaj. Szeretek a szülőkkel együtt dolgozni a gyerekek érdekében, így most is felhívással fordultam hozzájuk: segítséget kértem a kertművelés elkezdéséhez. Munkagépek, fűrész, teherautó, és nem utolsó sorban a dolgos kezek munkája kellett ahhoz, hogy egyáltalán gondolni tudjak kertészkedésre.
A talaj rotálása, ásása már egész egyszerű feladatnak tűnt. A hétvégéjüket feláldozó szülőknek zsíroskenyérrel, hagymával, teával, süteménnyel háláltam meg a segítséget.
Nagyon jó volt látni, hogy iskolánk tanítványai is kivették a részüket a munkából. Valami elindult. Kertvárosi iskola lévén nem volt idegen számukra a föld, érdekelte őket, mit kezdhetünk együtt?
Az előkészítés után kaptunk és vásároltunk zöldségpalántákat, vetettünk magokat. Konyhakertünk hamarosan beindult. Szinte minden nap mentünk a gyerekekkel csodálni, hogy napról-napra mennyit nőnek kis növénykéink. Ekkor – látva a gyerekek lelkesedését - 2015-ben indítottam el az iskolakert szakkört, amit a mai napig vezetek.
De egy idő után rá kellett jönnünk, hogy a konyhakert nyári karbantartása, a gyomlálás, locsolás, a termények betakarítása még úgy is gondot okozott, hogy intézményünkben nyári napközis tábor működik. Minden évben vállalok egy hetet a táborban, amikor öko-hetet tartunk, de ez nem elég. A nyári nagy melegben nehéz volt megoldani a minden oldalról zárt kert folyamatos gondozását.
A csorvási iskola fűszerkertjében tett látogatás és a helyi önkormányzattal való egyeztetés után arra gondoltam, hogy létrehozok egy mintakertet, ahol gyógy- és fűszernövényeket termeszthetünk.
Így hát ennek a megvalósításához is hozzáfogtam. Az előzetes tapasztalatok azt mutatták, hogy érdemesebb lenne magaságyásokban gondolkodni. Könnyebb a kert művelése, a növények gondozása. Ehhez szülői és társadalmi összefogásra volt szükség. A MÁV-tól talpfákat, egy vállalkozótól földet kaptam a feltöltéshez. Szülői segítséggel, láncfűrésszel vágtuk akkora méretűre a kereteket, hogy azok a gyerekek életkori sajátosságaihoz igazodjanak, könnyen tudjanak dolgozni bennük. Az intézmény alapítványának és a kerület önkormányzati képviselőjének segítségére is szükségem volt ahhoz, hogy az első palántákat megvásároljam.

A beültetés után – amit a tanulók végeztek – szalmával talajtakarást végeztünk, megbeszélve ennek hasznosságát a nedvesség megtartásában és a gyomnövények fejlődésének akadályozásában.
Így létrejött a fűszerkertünk. De nem pihenhettünk, hiszen folyamatosan fejleszteni szerettem volna, mindig új kihívások elé álltam. A gyerekek szívesen jöttek és jönnek. A tavasztól őszig tartó időszak a kerté. Leszedjük a friss növényi részeket, mindig szagolgatva, megbeszélve melyik, mire jó. Nálunk megtalálható a levendula, kakukkfű, tárkony, zsálya, oreganó, borsikafű, fekete nadálytő, citromfű, menta, bazsalikom, medvehagyma, sáfrány, lestyán is. Mivel adott volt négy sornyi fém futtató rendszer, otello és moldova szőlőtőkéket is ültettünk. Most már annyi termést szüreteltünk, hogy minden osztályunk kapott a finom csemegéből. Jövőre tervezek egy szüreti délutánt, ami a hagyományok, népszokások, népi ételek témakörökre épül. Megtanuljuk a szürethez szükséges eszközök használatát, megkóstolhatjuk a frissen préselt mustot is. A népdaléneklés és a néptánc segítségével még erősebb közösséggé válhatunk.
Besztercei szilvafánk már évek óta terem. Terméséből minden ősszel dzsemet főzünk az érdeklődő gyerekekkel. Az önellátás, önfenntartás fontos elemének tartom, hogy a megtermelt javakat tanítványaim megtanulják hasznosítani. Természetesen mi is eszünk belőle, de a legnagyobb részét a karácsonyi vásárban eladjuk, így biztosítjuk az anyagi hátteret szakkörünk működéséhez. Tanulóink nagy örömmel vesznek részt az árusításban is, gyakorolva ezzel a pénzzel való bánást, azt hogy munkájuknak eredménye, haszna van. Ezt a tapasztalatot más területeken is kamatoztatjuk. Nagyon jól fejleszti a kommunikációs és a matematikai képességeket is.
A befolyt összeget visszaforgatom a kert fejlesztésére: a kiöregedett növények pótlására, napvitorla, kültéri bútorok vásárlására és minden évben virágpalánták beszerzésére, amiket szintén a gyerekekkel ültetünk el.
A kerület részönkormányzatához kérvényt adtam be anyagi támogatásra, hogy néhány nélkülözhetetlen eszköz, szerszám beszerzését megoldhassam. A kapott összegből szerszámtárolót, fűnyírót, sövényvágót, sörpadgarnitúrát, növényszárítót vásároltam. A szülők és a gyerekek segítségével összeállítottuk a házikót, ami mindenki nagy kedvence. A szárítóra nagy szükségünk volt, hiszen ahhoz, hogy későbbi felhasználásra is el tudjuk tenni a növényi részeket, szellős helyre volt szükségünk. Így az öt rekeszes szárítónak nagy hasznát vesszük.
Olyan tájékoztató jellegű színes, a növény képével díszített táblákat terveztem a betonkerítésre, amikről leolvashatók az adott gyógy- és fűszernövény jellemzői, gyógyhatásai is. Csatlakozva a méhek megmentésére indult programhoz, a technikai dolgozók segítségével rovarhotelt hoztunk létre. A gyerekek hozták a hotel „szobáihoz” az anyagokat. Bambusz, toboz, megfúrt fatuskó, üres csigaház, gallycsomó, blokktégla alkotja. Az újrahasznosítás jegyében, kiselejtezett tantermi szekrénybe került mindez, szépen lefestve, bitumenes zsindellyel fedve. A „bejárat” fölé színes képecskéket laminálta, tájékoztatnak arról, milyen rovarok szeretnek leginkább nálunk lakni. Így tavasszal megfigyelhetjük – és nemcsak szakköri szinten - a sárral betapasztott rovarbölcsőket, aztán ha szerencsénk van és éppen akkor sikerül foglalkozást tartani, a kibújó kifejlett állatokat is. Őket igyekszünk kényeztetni a méhlegelővel, amit úgy ültettünk be, hogy tavasztól őszig táplálékot nyújt kis vendégeinknek.
Fontosnak tartom, hogy megtanulják a gyerekek a fenntarthatóság jegyében, hogy minden összefügg, táplálékláncok, hálózatok biztosítják az élőlények életfeltételeinek alakulását.
Tavaly ősszel a rovarhotel mellé sünlakot is készítettünk, ebbe várjuk az új lakókat.
Mi nemcsak a jövő, hanem az idősödő generáció felé is nyitunk. Szerveztem a helyi nyugdíjas klubnak foglalkozást, ahol a gyerekek mutatták be a kertet és az ott termesztett növényekből főzött teával kínálták vendégeinket. Sokan akkor kaptak kedvet az otthoni fűszertermesztéshez.
A helyi városüzemeltetési vállalattól minden évben két alkalommal kérek ágaprítékot, amit ingyenesen bocsátanak a rendelkezésemre. A magaságyások között geofóliát terítettünk le tanulóinkkal, arra került az apríték. Minden felsős osztály részt vesz ennek behordásában és elterítésében. nem vásárolunk mesterséges úton, műanyagból előállított termékeket azért, hogy esős időben is gondozhassuk a kertünket. Hasznos, közösséget is formáló munka.
A Népmese napja alkalmából már második éve egy hétig minden nap a fűszerkertben mondunk mesét az érdeklődőknek. A kihelyezett padokon hallgathatják meg kedvenc történeteiket, a levendulaágyás mellett.

Ősszel sem dőlünk hátra és várunk tavaszig. A gyerekek nagyon lelkesek, hiszen megint számukra szokatlan tevékenység kezdődik. A betakarított növények novemberre már megszáradnak, kezdődhet az aprítás, csomagolás, címkézés. Kis kezükkel morzsolják, kiválogatják a kemény szárrészeket. Megfelelő méretű celofán tasakot vásárolok a fűszerekhez. Általában párban, vagy négyen dolgoznak együtt. Nagyon jó lehetőség a kooperatív munka gyakorlására, fontos az egymásra figyelés, a megegyezés. Ha négyesével alkotnak csapatot: egy tartja a tasakot, egy adagolja, egy behajtja a tasak száját, egy leragasztja a fűszer nevét tartalmazó matricával. Ezt csoporton belül váltogatva végzik, így mindenki belekóstolhat minden munkafolyamatba.
A levendula feldolgozása megint csak nagy élményt jelent. A mintájukban is kapcsolódó textilekből kis zsákokat varrok. Felvettem a kapcsolatot egy ülőpárnákat gyártó kft-vel és a hulladékcsökkentés érdekében maradék tömőanyag segítségével alakítjuk ki a zsák formáját, alulra kerül a levendula virág. Utána ezt maradék csipkével, farkasfoggal díszítve újra levarrom és máris kész egy újabb termék a karácsonyi vásárra.
A szeptember-október még ideális arra, hogy a nyári meleg utáni friss zöld hajtásokat leszedjük. Ezek felhasználásával, és napraforgó olajjal fűszerolajokat készítünk kis üvegekbe. A gyerekektől különösen nagy figyelmet igényel ez a munka, mert a az üveg – méreténél fogva hamar megtelik, vigyázni kell és lassan önteni. Ez fejleszti az önuralmukat, türelmüket is. A színes textillel lekötött, címkézett üvegek mehetnek a többi áru mellé.
Az ősz a befőzés ideje is, megbeszéljük, hogy milyen gyümölcsök érnek ilyenkor. Akinek van otthon gyümölcsfa, 1-2 kg gyümölcsöt hoz; általában, szilva, alma, körte érkezik be. Együtt válogatjuk, mossuk, aprítjuk és főzzük. A saját osztályom és a szakkörösök vannak legtöbben ilyenkor a háztartástan teremben. A díszített, felcímkézett dzsemek nagyon népszerűek a kollégák körében is. Annyit még nem tudtunk készíteni, amennyi el ne fogyott volna.
De beszéljünk arról is, hogy iskolánk több, mint kétszáz tanulója – ha nem is rendszeresen – de megfordul, tevékenykedik kertünkben. Életkori sajátosságaiknak megfelelő feladatokkal jól motiválhatók és rengeteg új ismerthez juthatnak. Sokan kezdtek el otthon is kertészkedni, beszámolnak az eredményeikről. Vannak olyan tanulóim, akik első osztályos koruk óta az iskolakert szakkör tagjai most, végzős diákként is velem dolgoznak. Az itt tanultakat viszik a családba haza, szüleiket is bevonva a kertészkedésbe. A gyógynövényekből főzött teák ízletesek, jobban esnek, mint az üdítő italok, a gyógyszertári orvosságok.
A téli hónapokban madáretetőket helyezünk ki és iskolánk minden osztálya heti váltásban gondoskodik kis vendégeinkről.
Iskolakerti munkámhoz kapcsolódik a negyedik éve elindított „Paradicsom projekt” is. $1m^{-2}$–en akár 40-50 kg paradicsom is megtermelhető. Ez azért fontos, mert csak 9 vödör kell hozzá, akár erkélyen is megvalósítható és az önellátásra sarkall. Az ehhez kapcsolódó foglalkozásokat szakértő paradicsomtermelő vezeti (a fényképen ő látható a gyerekekkel), aki nem csak megmutatja, hanem ki is próbáltatja a gyerekekkel a munkafolyamat fázisait. (vetés, pikírozás, hónaljhajtások eltávolítása, locsolás, gondozás) A programban részt vevő gyerekek közül második alkalommal sokan már egyedül fogtak hozzá a feladatokhoz. Kialakul bennük a felelősségtudat, a munka szeretete, a családdal együtt való tevékenység öröme.
Minden évben két alkalommal – tavasszal és ősszel – közös kertrendezésre hívom a szülőket. Ilyenkor végezzük el azokat a munkákat, amiket a gyerekekkel még nem tudok. Ilyen a komposztálás is, amihez bizony, elkel a segítség. A Humusz Szövetség által kiírt pályázaton komposztáló keretet nyertünk, amit azóta is használunk. Fűszernövényeink meghálálják a gondoskodást. Egy kertszerető közösség alakul így ki minden alkalommal. A nálunk túlburjánzó fűszerekből szívesen visznek otthoni kiskertjükbe is. Ezekből szoktunk a gyerekekkel cserépbe ültetni, ezeket adományért, vagy ajándékba adjuk egy-egy iskolai program keretében. A téli időszakban gondoskodunk itthon telelő madarainkról és olyan filmeket nézünk meg, amik segítenek abban, hogy megértsük a körülöttünk lévő világot, annak változásait és az ember szerepét ebben a körforgásban.
Iskolánk 2024-ben már második alkalommal nyerte el az ÖKOISKOLA címet, amire nagyon büszkék vagyunk. Ez nemcsak dicsőséggel, felelősséggel is jár. Igyekszünk tanulóinkat minél nagyobb mértékben bevonni a környezettudatos cselekvésbe. Amellett, hogy az újrahasznosítás témájával szinte napi

szinten találkozunk és foglalkozunk, a gyakorlatba is átültettük tudásunkat. Íme, néhány lehetőség, amit mi is kihasználtunk:

1. **MADÁRETETŐ:**
   A gépjárművekben használt fagyálló folyadék műanyag flakonját sokrétűen lehet hasznosítani, mi egy madárbarát megoldást választottunk. A flakonon pirográf segítségével vágtuk ki a nyílásokat. A szintén újrahasznosításra kerülő parafa dugók felezéséhez segítséget kértünk, figyelembe véve tanítványaim életkorát. (10 év) Az így darabolt dugókat ragasztópisztoly segítségével erősítettük fel. A parafa, mint természetes anyag felhasználásával próbáltuk a műanyag jelleget egyensúlyozni. Iskolakertünk fáira kiakasztva a madárbarát kert is megvalósult.
2. **DÍSZTÁRCSA DEKORÁCIÓ:**
   Iskolánk kerítése legnagyobb részt betonelemekből áll, amik igazán lehangoló látványt nyújtanak. Sajnos, az épület főbejárata felől is így néz ki. Kinek van kedve reggel egy olyan iskolába bemenni, aminek szürke, egyhangú a kerítése? Senkinek. Így azt találtuk ki tanítványaimmal: tegyük vidámmá, hangulatossá, hogy mosolyogva léphessünk be a kapun. A dísztárcsák összegyűjtése hónapokkal előbb elkezdődött. Mozgósítottuk a szülőket és a tanulókat is. Mire elegendő mennyiség összejött, a PPG Festékgyártól adomány festéket kértünk, több színben is. Így már elkezdhettük a munkát, amibe néhány kolléga is besegített. A lefestett tárcsákat száradás után lánc és kampó segítségével erősítettük a kerítésre. Ugye, így mindjárt másképp néz ki!
3. **HATTYÚ VIRÁGÁGYÁS:**
   Nem is igazán ágyás, inkább csak krupp. Az ásványvizes palackokat belülről folyattuk be fehér festékkel hiszen az időjárás a külső festést hamar tönkre tenné. Kb. 1/3 részéig beástuk őket a talajba. A virágokkal való beültetés után kerestünk egy iskolai pad lapot, amit már leselejteztek, megsemmisítésre várt. Hogy a technikai dolgozók se maradjanak ki, az ő segítségükkel sikerült a hattyú nyakát, fejét kivágni a lapból. A festés nem okozott gondot, a fehér alapra acryl festékkel vittük fel a színeket.

4. VIRÁGTARTÓK:

Bár virágtartóink kül- és beltéren is egyaránt elhelyezhetők, csupán praktikussági okokból döntöttünk az utóbbi mellett: a növények locsolása így könnyebben megoldható. A PERSIL flakonokat sniccerrel vágtam ketté, olyan arányban, hogy az egész műanyag felhasználásra kerüljön. A gyerekek acryl tollal rajzoltál rá a megfelelő mintákat.

5. SZIKLAKERT:

Az összegyűjtött kavicsokat felhasználva igyekeztünk még „élőbbé" tenni sziklakertünket. A teknős és a többi rovar hangulatossá teszi a fehér köveket, a beültetett zöld növények sokaságát.

6. GUMIABRONCS VIRÁGKERET:

A begyűjtött gumiabroncsokat katica mintára festettük, egymásra helyeztük és virágokat ültettünk bele. Színes foltjai iskolánk udvarának, kertünknek.

Kertünkben padokat helyeztünk el, hogy az intenzív foglalkozásokhoz is kényelmes pihenő helyet biztosítsunk. ADHD-s, SNI-s, és BTMN-es tanulóinknak kiváló terápia a kertben való foglalatosság, a növények gondozása, betakarítása. Fontos az illatolás, amikor kezüket végig húzva a fűszernövények levelein élvezhetik azok jótékony hatását.

Már 2017 óta folyamatosan írok és adok pályázatokat olyan kiírásokra, amelyek iskolakerttel kapcsolatosak. Legtöbb és legnagyobb sikerünket a „Magyarország legszebb konyhakertje" című Magyar Örökség díjas országos pályázaton értük el, ahol 2022-ben közönség díjat, 2023-ban pedig közösségi és iskolakert kategóriában is országos első helyezést értünk el. Szintén a tavalyi évben a Technikatanárok Országos Egyesülete kertpályázatán második helyezett lettem. A helyi szervezetek felhívásait is figyelemmel kísérem, a Patrióta Békéscsaba Egyesülettől második helyet érdemeltem ki pályázatommal. Nagy öröm számomra, hogy az idei év újabb elismerést hozott iskolakerti tevékenységemet díjazva. Az Országos Iskolakert Fejlesztési Program V. ütemében elnyertük a Mentor Iskolakert címet, amivel az országban csak 11 iskola büszkélkedhet. Az Iskolakertekért Alapítvány kiadványában fényképes szakmai anyag jelent meg, melyet „Jó gyakorlat"-ként ajánlok minden érdeklődő iskolakertésznek. Az Energiaügyi Minisztérium és az Iskolakertekért Alapítvány közös projektje a sok szakmai tanácson, bemutatón kívül 1.000000 Ft összegben biztosított kertművelő eszközöket, a szabadban megtartható foglalkozásokhoz padokat, asztalokat. Mint mentor, minden

évben nyílt napokat tartok az iskolakert iránt érdeklődő külsős kollégáknak, ezzel is támogatva értékteremtő munkájukat. Eddig is tartottam szabadtéri órákat, ez így most könnyebbé válik, ráadásul a kollégák is nagyobb kedvvel követnek majd. A 2023/24-es évben részt vettünk a Zöld Követ Egyesület által kiírt „Zöld Pecsét" éves programján, ahol szintén országos első helyezettek lettünk. A fenntarthatóság nagyon sok területét foglalta magába tevékenységünk, amiket előtte és azóta is végzünk. A fényképek korlátozott száma miatt nem tudtunk több programunkról dokumentációt bemutatni. Ilyenek: „Két keréken az iskolába", Autómentes Nap, Sulizsák program, Tökfaragó verseny – természetes anyag felhasználása, részvétel az Európai Hulladékcsökkentési Hét programjain, fenyődíszek és ajándékok készítése a természet által elengedett anyagokból, „Csere-bere" megunt könyvek, játékok cseréje, jótékonysági ajándékgyűjtés, Energiatakarékossági Nap, Happy Hét, …
Kertünk közösségi térként is funkcionál, az osztályok közösségépítés céljából is igénybe vehetik a kialakított szalonnasütő helyet.
Az idei évben részt vettünk a „Tízmillió fa ültetése" projektben, melynek keretében 14 db hárs, kőris, juhar és gyertyán facsemete került elültetésre iskolánk udvarán. nagyon jó adottságokkal rendelkezünk, hiszen egy szép, árnyas, ligetes udvarunk van, aminek azért a kiöregedett fáit pótolni kell. Szülők, gyerekek, iskolai dolgozók együtt ástak, ültettek, locsoltak, generációk adták át tudásukat egymásnak. Örömmel írom le, hogy mind a 14 fa megeredt, leveleik már díszítik környezetünket.
Szeretem a kertet, a növényeket és szeretném átadni ezt a szeretetet tanítványaimnak is. Ha az elmúlt, közel tíz év alatt csak néhányuknak érintettem meg a lelkét és ösztönöztem tanítványaimat arra, hogy a kert sok munkát, de örömöt, nyugalmat, termést ad nekünk, már nem dolgoztam hiába.

„ A kertészkedés dicsősége: kezek a koszban, fej a napban, szív a természetben. A kert gondozása nemcsak a test, de a lélek táplálása is."

/Alfred Austin/

Kovácsné Szatyin Ildikó
pedagógus, kertvezető, öko-program vezető
Erzsébethelyi Általános Iskola
Békéscsaba

Békéscsaba, 2025. május 02.

TOMATE

FÜSZERKERT

